

TUNISIE, LES CHEMINS VERS L'INDÉPENDENCE
(1945–1956)

(*Tunézia, a függetlenséghez vezető utak*)

Paris, L'Harmattan, 1992. 279 p.

A tunéziai történetírás központi témája – s ez egy 1956 óta független állam esetében teljesen jogosnak tűnik – az önálló államiság megteremtéséért küzdő nemzeti mozgalom története. Az észak-afrikai ország történet-tudománya minden szempontból fejletlenek tekinthető: módszertanilag megalapozott, a publikációk mennyisége és minősége komoly, intézményi keretei szolidak. Újabb és újabb témákat, forrásokat dolgoznak fel. Ezt igazolja Sanya El Mechat munkája is. A szerző azt vizsgálja, az Arab Liga hogyan, milyen mértékben támogatta a tunéziai nemzeti mozgalmat az ország függetlenségéért folytatott harcában. A téma megközelítése újszerű. Még a tudományos köztudatban is szinte kritikátlanul elfogadott az a vélemény, amely az Arab Liga szerepét szinte meghatározó elemnek tartja az arab nemzeti mozgalmak harcában. Ez a túlértékelés egyrészt a gyarmatosító országok egyes politikusaiknak a hidegháború feszült légkörétől is motivált kijelentéseiből, illetve a nasszeri pánarabista korszak történéseiből fakad.

El Mechat nem csupán a Liga hivatalos dokumentációira és archív anyagára támaszkodik, hanem olyan más levéltári forrásokra is (francia, angol, amerikai), amelyek lehetővé teszik az Arab Liga tevékenységének elhelyezését a korabeli nemzetközi kapcsolatrendszerben. Az elemzésből az derül ki, hogy az Arab Liga szolidaritását hangoztatta ugyan, de „csak féltékeny támogatta a különböző nacionalista mozgalmakat”. (258. p.) S a tunéziai függetlenség kivívása is elsősorban nem az Arab Liga vagy az ENSZ ítéletétől függött, hanem döntően a két fél – a tunéziai és a francia – akaratától. A tunéziai nemzeti mozgalom – vezetőjének, Burgibának keserű kairói tapasztalatai (1945–49) nyomán – a hazai erőkre helyezte a hangsúlyt. A közel-keleti politikai közvéleményt lekötötte a palesztinai probléma. Ám ettől függetlenül is, ekkor még alig mutattak érdeklődést a Maghreb iránt. Burgiba szomorúan írta Ferhat Abbász algériai nacionalista vezetőnek 1946 júliusában: „Oly kevéssé ismertek itt bennünket, hogy mindent a nulláról kellett kezdenem”. (262. p.)

A francia felet pedig az indokínai vereség és az egyre elhatalmasodó algériai háború kényszerítette a függetlenség megadására. Az Arab Liga hozzájárulását a tunéziai nemzeti mozgalom sikeréhez abban jelöli meg a szerző, hogy propagandalehetőséget biztosított neki, s ezáltal állandóan napirenden tartotta a kérdést.

A szerző gazdag dokumentumanyaggal alátámasztva mutatja be a térségben érdekelt hatalmak egymás-közi vetélkedését az Arab Liga feletti befolyás megszerzéséért. Látszólag a franciák és az angolok befolyása a döntő, ám minden fontosabb kérdés kapcsán a Liga főtitkára az amerikaiak véleményét is kikéri. Az Egyesült Államok szerette volna a közel-keleti országokat egy olyan védelmi rendszerbe integrálni, amely ellensúlyt képezett volna a szovjet befolyással szemben. Ehhez a nacionalistákat is meg akarta nyerni. Ennek érdekében céljaik pártolásától sem zárkozhatott el. Ilyen jellegű lépései viszont irritálták szövetségését, Franciaországot. Az Egyesült Államok így igen kényes helyzetbe került, ami magyarázatot ad politikai lépéseinek bizonytalanságára. (196. p.) Érdekes az a megállapítás is, hogy a Szabad Tisztek hatalomra jutására szinte közömbösen reagáltak az arab nacionalisták. Majd csak 1954–55-ben (főként Bandung után) változik meg a légkör, és értékelődik fel Egyiptom. (170–173. p.)

El Mechat könyve, új kontextusba helyezve a tunéziai nemzeti mozgalom történetét, azt is jelzi, hogy a nemzeti történelem kutatása, vizsgálata túllépett a nemzeti kereteken s a nemzetközi folyamatokba ágyazódott. Ez a törekvés, amely más tunéziai történésznél is megfigyelhető, szintén az ország történettudományának módszertani megújulási készségére, érettségére utal.

J. Nagy László